

Huw Irranca-Davies AS

Y Dirprwy Brif Weinidog ac Ysgrifennydd y
Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion
Gwledig

3 Chwefror 2025

Annwyl Huw,

Gwaith craffu Cyfnod 1 y Bil Tomenni Mwyngloddiau a Chwareli Nas Defnyddir (Cymru)

Diolch am eich llythyr diweddar yn rhoi rhagor o wybodaeth mewn perthynas â'r Bil Tomenni Mwyngloddiau a Chwareli Nas Defnyddir (Cymru).

Mae'r Pwyllgor yn dod at ddiwedd y gwaith o gasglu tystiolaeth ynghylch y Bil. Er ein bod yn gwerthfawrogi y byddwch yn rhoi tystiolaeth i ni ym mis Mawrth, mae nifer o faterion allweddol yr hoffem i chi roi sylw iddynt cyn hynny er mwyn helpu i hwyluso'r gwaith craffu.

Bygythiadau i'r amgylchedd

Mae'r drefn newydd a gynigir yn y Bil yn canolbwyntio ar atal bygythiadau i les pobl a allai godi o ganlyniad i ansefydlogrwydd tomenni nas defnyddir.

1. Pam nad yw'r drefn newydd yn ymestyn i fygythiadau i'r amgylchedd a allai godi o ganlyniad i ansefydlogrwydd tomenni nas defnyddir?

Bygythiadau a achosir gan y perygl o lygredd, ymlosgiad a llifogydd

Roedd adroddiad Comisiwn y Gyfraith yn argymhell y dylid ystyried, wrth ddosbarthu categori risg tomen lo nas defnyddir, y risg bod tomen yn ansefydlog a chanlyniadau methiant o ran sefydlogrwydd. Roedd hefyd yn argymhell y dylid ystyried y risgiau y mae tomenni'n eu hachosi o ran llygredd, ymlosgiad neu lifogydd fel rhan o'r dosbarthiad risg.

O dan y drefn a gynigir yn y Bil, bydd tomenni nas defnyddir yn cael eu categorio yn ôl y graddau y maent yn bygwth lles pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd. Bydd asesiad risg yr Awdurdod yn ystyried y peryglon hynny sy'n ymwneud ag ansefydlogrwydd tomenni yn unig, nid risgiau sy'n annibynnol ar y potensial i domen fod yn ansefydlog.

2. A allwch egluro pam yr ydych wedi dewis gwyro oddi wrth argymhelliad Comisiwn y Gyfraith y dylai'r drefn newydd ystyried y risgiau a achosir gan domenni nas defnyddir o ran llygredd, ymlosgiad neu lifogydd?

Cymhwyso'r drefn newydd i domenni nad ydynt yn domenni glo

Mae'r Papur Gwyn ar gyfer y Bil yn dweud:

"rydym yn bwriadu ystyried yn y dyfodol a ddylid ehangu cwrdd y gyfundrefn newydd arfaethedig i bob tomen sborion nas defnyddir, pan fo hynny'n briodol. Er mwyn helpu i wireddu'r nod hwnnw, byddwn yn ceisio pennu llinell sylfaen o ran faint o domenni nad ydynt yn domenni glo sydd i'w cael ledled Cymru, a byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu ffordd o weithio a fydd yn caniatáu inni gasglu'r wybodaeth berthnasol (perchenogaeth, statws) am y tomenni hynny mewn ffordd amserol."

Gofynnodd am farn ar y cynnig y byddai'r fframwaith rheoleiddio newydd "yn gymwys i bob tomen lo nas defnyddir ond bod potensial i domenni nad ydynt yn domenni glo gael eu cynnwys yn raddol wrth i dystiolaeth ddod i law am niferoedd, lleoliadau a phwy sy'n berchen arnynt".

O dan y Bil, mae'r drefn newydd yn berthnasol i domenni glo nas defnyddir a thomenni nad ydynt yn domenni glo. Nodir fel a ganlyn yn y Memorandwm Esboniadol:

"Bydd yr Awdurdod yn canolbwyntio'n gyntaf ar domenni glo segur... Unwaith y bydd y rhan fwyaf o'r tomenni glo segur wedi'u hasesu a, lle y bo'n briodol, wedi'u hychwanegu at y drefn lawn, bydd yn ystyried tomenni nad ydynt yn rhai glo".

Yn ôl y Memorandwm Esboniadol:

"amcangyfrifir bod 20,000 a mwy o domenni nas defnyddir nad ydynt yn domenni glo. O gofio mai prif amcan yr Awdurdod yw sicrhau nad yw tomenni nas defnyddir yn bygwth lles pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd (o dan adran 2 y Bil), mae'n fwy tebygol o ganolbwyntio ar y mathau o beryglon a gyflwynir gan domenni glo nas defnyddir, na'r mathau o beryglon a gyflwynir gan domenni nas defnyddir nad ydynt yn domenni glo."

Mae'n amcangyfrif y bydd yr Awdurdod yn dechrau ystyried tomenni nas defnyddir nad ydynt yn domenni glo yn 2032-33.

3. A allwch amlinellu eich rhesymeg dros gynnwys tomenni nas defnyddir nad ydynt yn domenni glo yn y Bil a chyflwyno'r sail dystiolaeth sy'n cefnogi'r angen i gymhwyso'r drefn newydd i'r tomenni hyn?
4. A allwch egluro a yw'r Bil yn darparu ar gyfer cynnwys tomenni nas defnyddir nad ydynt yn domenni glo 'yn raddol' fel rhan o'r drefn newydd dros amser ac fel y bo'n briodol, a sut y mae'n gwneud hynny?
5. Pa ymgysylltiad ydych chi wedi'i gael gyda'r diwydiant chwarela a chloddio (y tu hwnt i ymgynghoriad y Papur Gwyn) i lywio datblygiad y Bil?

Diogelwch tomenni nas defnyddir a deddfwriaeth yn ymwneud â'r amgylchedd a chynllunio

Mae adroddiad Comisiwn y Gyfraith yn nodi nad yw Deddf Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni) 1969 "wedi'i dylunio i ryngweithio â diogelu'r amgylchedd yn yr oes fodern. Mae'n blaenoriaethu diogelwch y cyhoedd, tra bod deddfwriaeth amgylcheddol yn gosod gofynion sy'n gallu rhwystro gwaith adfer a glanhau". Gwnaeth nifer o argymhellion mewn perthynas â hyn, gan gynnwys bod Llywodraeth Cymru "yn ystyried pa mor ddymunol yw darparu... eithriad rhag unrhyw ofyniad i geisio caniatâd ymlaen llaw o dan ddeddfwriaeth gynllunio neu amgylcheddol".

Mewn ymateb i'r uchod, comisiynodd Llywodraeth Cymru Brifysgol Birmingham i gynnal prosiect i ddarparu trosolwg o ran "lle mae gwrthdaro posibl rhwng diogelwch tomenni a deddfwriaeth amgylcheddol".

6. A allwch chi egluro sut y mae'r Bil yn mynd i'r afael â'r gwrthdaro posibl rhwng diogelwch tomenni nas defnyddir a deddfwriaeth sy'n ymwneud â'r amgylchedd a chynllunio? Yn benodol, sut y mae'n cysoni'r angen i'r Awdurdod gyflawni gwaith **ar unwaith** i sicrhau sefydlogrwydd tomenni â'r angen i gydymffurfio â deddfwriaeth amgylcheddol a chynllunio?

Rôl yr Awdurdod fel ymatebwr brys

7. Yn 2023, daeth yr Awdurdod Adfer Safleoedd Mwyngloddio (yr Awdurdod Glo gynt) yn ymatebwr categori dau o dan Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004. Pa ystyriaeth ydych chi wedi'i rhoi i gynnwys yr Awdurdod (a sefydlir o dan y Bil) fel ymatebwr categori dau o dan y Ddeddf?

Rôl yr Awdurdod yn dilyn methiant o ran tomen

8. A allwch egluro pa rôl fydd gan yr Awdurdod yn dilyn methiant o ran tomen a sut y mae'r Bil yn darparu ar gyfer hyn?

Mae'r Pwyllgor wedi cael tystiolaeth, yn dilyn y tirlithriad mewn tomen lo nas defnyddir yn Tylorstown, fod swyddogion awdurdod lleol a oedd yn cyflawni gwaith glanhau brys i sicrhau diogelwch y cyhoedd (gan gynnwys cael gwared ar goed a deunydd gwastraff) wedi cael eu rhybuddio am fethu â sicrhau bod ganddynt y trwyddedau amgylcheddol angenrheidiol.

9. Er bod y mater uchod y tu allan i gwmpas y Bil, a allwch egluro a ydych yn bwriadu datrys y tensiynau presennol rhwng gwaith i ddiogelu'r cyhoedd yn sgil methiant tomenni a chydymffurfio â deddfwriaeth amgylcheddol, ac os felly sut?

Atal bygythiadau i ddiogelwch tomenni

Roedd y Papur Gwyn yn gofyn barn pobl ynghylch a oes mathau o weithgareddau ar domenni nas defnyddir y gallai fod angen eu gwahardd neu eu rheoli drwy ganiatadau a thrwyddedau.

Dosbarthwyd y gweithgareddau fel a ganlyn: tresmasu a fandaliaeth; gwneud rhywbeth a allai newid cyflwr neu berfformiad domen (e.e. rhywbeth a allai ddadsefydlogi'r domen); a newidiadau o ran defnydd tir.

10. Pam ydych chi wedi dewis peidio â gwneud darpariaeth yn y Bil ar gyfer gwahardd neu reoli gweithgareddau ar domenni nas defnyddir â'r nod o atal bygythiadau i'w sefydlogrwydd?
11. A allwch amlinellu unrhyw gynlluniau sydd gennych (y tu hwnt i'r Bil) i wahardd neu reoli gweithgareddau penodol ar domenni nas defnyddir, gan gynnwys amserlenni?
12. Pa ystyriaeth ydych chi wedi'i rhoi i gynnwys yr Awdurdod fel ymgynghorai statudol ar gyfer ceisiadau cynllunio ar domenni segur neu'n agos atynt?

Byddwn yn ddiolchgar pe gallech anfon ymateb erbyn 17 Chwefror 2025 fan bellaf.

Yn gywir,

Llyr Gruffydd AS,

Cadeirydd, Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd, a Seilwaith

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg | We welcome correspondence in Welsh or English.

